List 34

NOVICE

Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici emane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold. 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 21. avgusta 1889.

Obseg: Nekoliko opombic zastran molže. — Vzoren svinjak. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nekoliko opombic zastran molže.

(Konec.)

Na ta način obdelujemo vse vime, obadva njegova dela in tako iztiskamo mleko. Iz istega vzroka moramo s sesci menjavati, a ne dveh zaporedoma do čista izmlesti in potem se drugih dveh lotiti. Le opazujmo tele, kedar sesa! Pogostoma menjava sesce ter buta v vime, da bi njegovo delovanje pospešilo in si tako več mleka izvabilo. To nas uči, kako nam je s prsti obdelovati vime, da več mleka iz njega priteka.

Najvažnejša reč pri molzenji pa je: krave treba vselej do čista pomlesti. Kdor podrobno pregleda mleko od začetka podojeno ter je primeri h končnemu, bode videl, da je to veliko mastnejše od prvega. Ako toraj krave do čista ne pomolzemo, izgubimo najboljše, najmastnejše mleko. Vendar to ni edini vzrok, zakaj priporočamo čisto vselej pomlesti. V vimenu zastalo mleko skvari vime in zatorej tudi mleko. Največa škoda pa je ker krave znatno izgubljajo mleko, pa čedalje manj molzejo. To je zelo naravno. Udje, izurjeni v zmernem delovanji, ostanejo zmerom krepki in delavni.

Čim pametneje se izurjajo, tem krepkejši so; le pazimo na roke kovačev in klučaničarjev, in prepričani bodemo o tej resnici. Isto velja zastran ravnanja s kravjim vimenom. Krave treba do čista mlesti, mej molzenjem pravilno ravnati, da vse vime obdelavamo primerno; in vsled tega bodemo dobivali največih koristi, ako bodemo še dovoljno stregli in polagali.

Molzenje samo deluje na vime tako, da se nareja več mleka; čim bolje se molze, tem več mleka se nareja po vimenih. To pa nam pojasnjuje starodavno izkušnjo, da ob trikratnem molzenji na dan krave dajo največ koristi. Vsled trikratnega molzenja dobivamo od krave mnogo bolj mastnega mleka, nego takrat, ko samo dvakrat molzemo, to pa ob isti krmi. Izumili pa niso še nobenega stroja, s katerim bi mogli krave mlesti.

To delo opravlja samo človeška roka pravilno, ako hočemo ravnati po tem, kakor tele sesa. Redkokrat rabijo mlečne cevke, kedar so krave na vimenih zbolele. Trajno rabiti pa ne kaže takšnih cevk, ker preveč škodujejo. V takih nevarnih slučajih veliko je bolje pustiti mlečne cevke, pa teletu dati mleko posesati.

Pogostoma pomolze molzač mleko od več krav vse v eno vedrico. To je vsekakor odpraviti. Mleko vsake krave naj se pomolze v posebno vedrico. Razlogi so naslednji: Bodi opazen, kolikor hočeš, vselej ne bodeš mogel zabraniti, da ne bi časi katera smet padla v mleko. Čim dalje ostanejo v njem, tem več škodujejo; to velja posebno zastran blata. To se razpusti v mleku, onesnaži je in stori, da dobi neprijeten duh in okus. Naposled se tako raztopi in po vsem mleku raztepe, da ga ni možno z nobenim precejanjem odpraviti. Ako pa sleharno namolzeno mleko takoj precedimo, ostane smetje v njem le malo časa ter škoduje manj. Tako ravnanje uže veliko koristi.

Nekatero mleko pokaže precej, ko je namolzeno, da ni zdravo. Toda znamenja nezdravosti se skrijejo za nekoliko dni, da se potem zopet pojavijo. Vselej pa se ne posreči takšnih napačnosti zaslediti, tudi takrat ne, kadar molzemo bolne krave mleko v eno vedrico samo. Še težavnejše, skoraj nemogoče je pa to, kadar bolnih in zdravih krav mleko vse v eno vedrico pomolzemo. Če naposled napako zapazimo in zasledimo, katera krava je bolna da molze slabo mleko, skvarjenega je uže veliko mleka. Takšno mleko od bolnih krav je krvavkasto ali se hoče vleči. Vse to se dolgo našim očem prikriva, če molzemo vse mleko zdravo in bolno, vkupaj v eno vedrico. Takšne napake pri mleku so pa pogostnejše, nego si navadni ljudje domišljujejo.

ZEITUNGS-STEMPEL

Da je krava bolna, sploh nepravilno zdrava, to poznamo na tem, da čedalje manj molze.

To bodemo pa teže zapazili, ako vseh krav mleko v eno vedrico molzemo, hitreje pa, ako imamo za vsako kravo posebno molzno vedrico. Če pa ne ravnamo tako, iznebimo se sami sredstva, da lahko napačnost mleka še o pravem času zasledimo, ampak za njo zvemo, ko smo uže trpeli škodo. Razumni kmetovalci naj bi sleharni mesec eden ali dvakrat mleko vsake krave zehtali in zerili. Tako morejo vrednost svojih krav molznic najbolje presojati in ocenjevati, kar je za gospodarstvo in za pleme velike važnosti. Brez takšnega opazovanja tava gospodar zastran plemenjenja prav po temi, čeravno priznavamo, da se je v tej reči tudi še na druge okoliščine ozirati.

Namen precejanju mleka je, da se odpravijo smeti itd. V to svrho rabi najbolje gosto tkana lanena rutica. Zatem šele je priporočati rešetke, sita iz žice (drata) ali ploščevine; najmanj ali nič ne veljajo pa lijaki, katerim se dno in luknja s travo ali slamo lehko zapeha,

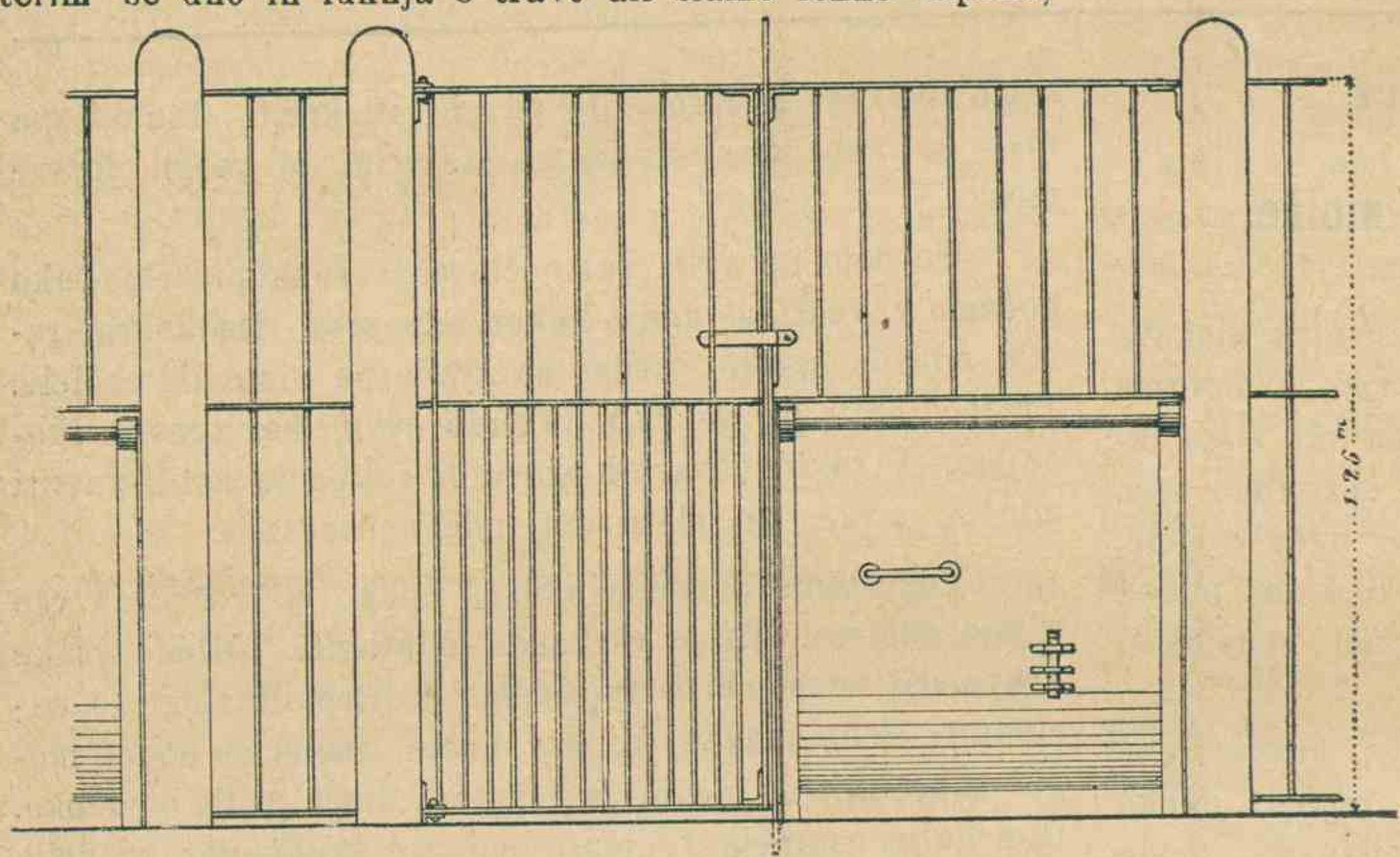

Podoba 1.

ter le veči smeti odpravljajo. Zatorej se je držati lanenih rutic. Te so najboljše za precejanje mleka in stanejo najmanj. Vselej pa, kadar smo takšne rutice rabili, treba jih je v kropu izprati in potem hitro posušiti.

Če tega ne storimo ter morebiti še mokre zopet rabimo, postanejo kisle, in mleko se hoče tudi hitro kisati. Kjer je več krav, treba vse, kar se pri precejanji rabi, večkrat mej molzenjem osnažiti, da ne pride vse mleko v dotiko s smetmi, katere se nabirajo na rutici. Pomniti je tudi, da mleko treba precejati na svetlem, kjer se lahko precej zapazi vsakšna napaka na mleku. Zato imajo pa lanene bele rutice mimo vseh precejil to prednost, da se na njih precej vidi sleharna smet, pa tudi napačnost mleka, na primer krvne krogljice. Tudi se učimo mej precejanjem, ki se vrši sedaj hitro, sedaj počasno, mleko ocenjevati, katero je dobro, katero pa slabo; vendar to vse je le mogoče, ako precejamo na svetlem.

Mleko vzprejema iz zraka kaj rado razne vonjave. Svetovati je torej hoditi mlest pred kidanjem gnoja ali vsaj poprej hlev dobro prevetrati. Namolzeno mleko treba hitro iz hleva odnesti. Dalje časa ko mleko v hlevu ostaja, hitreje in močneje se izpridi. Ni res, da kaj pomaga, ako posodo z mlekom v hlevu trdno pokrijemo. Kadar polagajo kislo krmo, bati se je največ za mleko, da se ne skvari zaradi slabega zraka v hlevu.

V takih slučajih ne smemo mleka puščati v hlevu tudi takrat ne, ko bi se nahajalo v trdno pokriti posodi, marveč treba ga precej odnesti in precediti zunaj hleva.

Sploh pa posoda ne sme biti trdno pokrita, sicer se toplo mleko v njej zaduši.

Mlekarstvo je po nekaterih deželah močno napredovalo. Ondi so zastran molzenja silno natančni. Ta skrb velja jim kot trdna podloga pravemu napredovanju v mlekarstvu, zlasti sirarstvu, kar nam služi kot nov dokaz za važnost razumnega molzenja. Brez tega niti misliti ni na pravi napredek v mlekarstvu. Kar smo povedali, mora nas izpodbujati k podobni natančnosti v molzenji. Težnje in uspehi naprednih dežel pa nas učijo, kako moremo s pomočjo razumnega mlekarstva dohodke gospodarske znatno pomnoževati. Treba nam le podrobne pridnosti in razumnosti.

V Grottenhofu blizu Gradca.

Janez Siedel,
mlekarski učitelj.

Vzoren svinjak.

Spisal Jos. Lenarčič.

Kdor se je kdaj bolj do dobra zanimal za živinorejo ter se je tudi bavil ž njo, pritrdil mi bode, da je glede pripravnih stavb živalskih prav obilo nedostatkov.

Res je sicer, da so gospodarske stavbe zelo drage, a denarja v sedanjem času kmetu navadno primanjkuje, zato pa tudi pri teh stavbah ščedi kolikor mogoče. Vendar ne smemo, če hočemo doseči smoter, niti preveč niti premalo ščediti.

Ako si ogledamo razne svinjske hleve po kmetijah, opazimo takoj, da so gospodarji pri mnogih preveč ščedili, kajti uboge živali morajo živeti v vedni nesnagi in v okuženem zraku, manka jim prepotrebne svetlobe in zraka. V drugem kraji opazimo zopet lahko, da gospodarju, kateri je dal staviti hlev, ni bilo žal vsakega krajcarja. Vidimo namreč premnogo zunanjih okraskov; ako si pa podrobno ogledamo hlev, pogrešamo praktične notranje uredbe. Po leti, ko se živali izprehajajo po poleg ležečem gnojišči, godi se jim še dokaj dobro, ali po zimi jim manka svetlobe in dobrega zraka; kajti vsako razpoko, še bolj pa veliko luknjo nad koritno zatvornico so skrbno zamašili; gnoj pa le redko kedaj izkidavajo. Tako se gnojivo razkroja ter napolnjuje z vsakovrstnimi plinovi in vlago hlevski zrak. Le te razmere nahajajo se povsodi, tudi na svojem dvoru nisem mogel kaj bolj-

šega pokazati. Vzoren svinjski hlev pa mi je bil vedno pred očmi. Kjer sem obiskal kako gospodarstvo, ogledal sem si svinjake ter jih pazno premotrival glede njih praktičnosti. — Vpraševal sem se pogostoma: Kakšen pa bodi vzoren svinjak? Na to si odgovarjam tako le:

1. Prostor bodi primeren, da bodo živali blizu skupaj, in da dekla ne bode imela premnogo potov pri krmljenji.

2. Taka bodi tudi notranja ureditev, da je mogoče z enim pogledom vse pregledati ter opazovati živali v vsem kretanji, pri jedi in pri počitku, ne da bi bilo treba stopiti v vsak oddelek posebe in živali motiti.

3. Varuhinja, ki po noči nadzoruje ravnokar oprasivšo se svinjo, mora svoj posel lahko zvrševati, ne da bi bila nevarnost zaradi ognja.

4. Zrak v hlevu mora biti, kolikor možno čist, po zimi ne premrzel, po leti ne prevroč.

5. Solnčna svetloba mora biti po hlevu, po noči pa mora biti možno z eno svetilnico razsvetliti ves hlev.

6. Gnojnica se mora dobro odtekati, da ne okužuje zraka, in da živali na suhem leže brez veliko nastilanja.

7. Na lahek način se mora dati odpravljati gnoj iz hleva, in ves hlev po potrebi pomiti.

8. Hlev mora biti tako soliden, da ga ni treba popravljati vsak hip.

9. Hlev bodi tako urejen, da gre človek rad pogledat vanj, ne da bi se vedno bal, da si onesnaži obleko.

Ravnokar navedene reči so mi bile v číslih, ko sem stavil svoj svinjak, katerega hočem sedaj popisati. Číslanim čitateljem pa prepuščam sodbo o tem, če je podobna ta stavba „vzornemu svinjaku“.

Obokan prostor v gospodarskem poslopji poleg svinjske kuhinje, 8·55 m dolg, 4·86 m širok, ki ima glavni izhod na dvorišče, stranski pa v svinjsko kuhinjo in 3 velika zamrežena okna, odločil sem se za svinjski hlev.

Tlak sem napravil iz rezanega kamenja (plošč) s strmcem 0·7 % na 1 meter proti glavnim vratom in 2·5 % na 1 m od vsake strani proti sredi.

Vse presledki med ploščami so zaliti s portlandskim cementom.

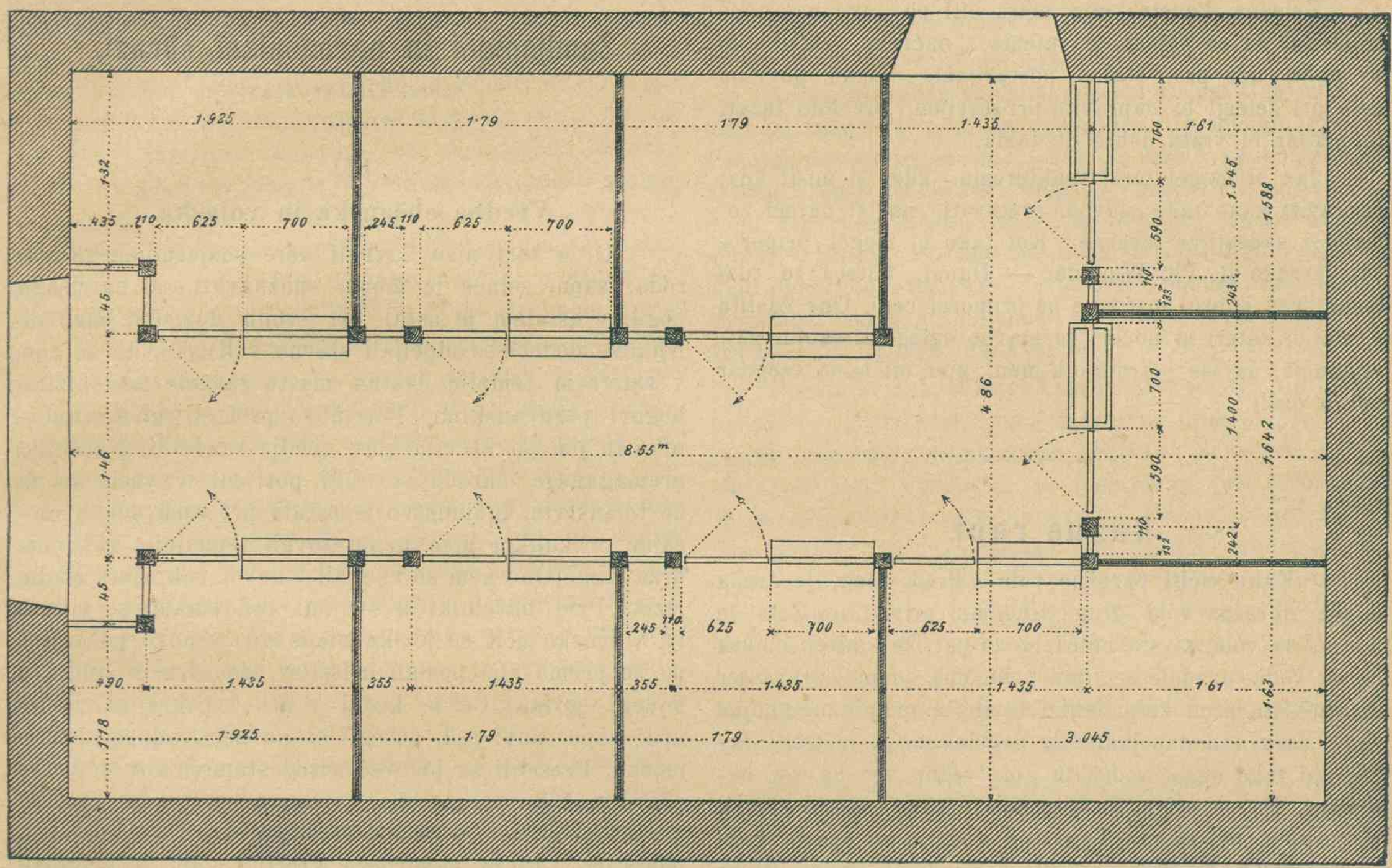

Podoba 2.

Oddelki so razvrščeni, kakor je iz temeljnega načrta (pod. 1.), v kojem se nahajajo vse dimenzije, razvideti, tako, da drži po sredi hodnik navpično proti glavnim vratam, ter krene potem zopet navpično proti stranskim vratom.

Na levi strani hodnika so trije oddelki, na desni štirje in v ozadji dva. Pred oddelki ob vsaki strani poleg hodnika vrezana sta v kamen žlebova, ki odvajata tekoče ekskremente pod pragom v pokrit jarek pred hlevom. Na konceh žlebov so napravljene mreže. Oddelki so drug od druzega ločeni s stenami iz 4 % močnih hrastovih desek, proti hodniku pa so zaprti z $^{11}/_{11}$ % močnimi hrastovimi stebri, kateri so bili po 60 % globoko v zemljo zakopani, predno se je kameniti tlak položil. Iz „lica“ (vertikale Ansicht) pod. 2. se razvidi, da so ti

stebri zvezani z železno mrežo. Iz železne mreže so tudi vrata, koja so tako narejena, da se na iztežaj odpirajo proti hodniku za celih 180° velik kot. V mreži in na stebre pritrjena so z vijaki železna korita, ki imajo zatvornice iz železne ploščevine. Vsako korito je pa pritrjeno tudi k tlaku z vijaki, koji so vanj vliti.

Zatvornica se more, kakor pri navadnih lesenih koritih, noter potisniti in pritrditi, da je lahko jed v korito vliti.

Stena, koja deli zadnja 2 hleva, ima pri tleh luknjo z zapahom, skozi katero se lahko mladi prasički izprehajajo iz hleva v hlev, kar je pri odstavljanji mladičev prav zelo važno.

Železna konstrukcija mora biti pa jako natančno izdelana, da se popolnoma ujema z načrtom, zlasti ako so stebri uže prej stalno postavljeni. Vsako površno delo pri železji bi napravilo pri stavljenji preobilo težav, in nikdar bi vrata dobro ne tekla.

Jaz bi mogel torej vsakteremu, kdor si misli kdaj napraviti kako tako stavbo, svetovati, naj si naroči železje iz zanesljive tovarne. Kot tako bi mogel priporočati tvrdko R. Ph. Waagner — Dunaj, katera je tudi meni prav dobro postregla po primerni ceni. One častite čitatelje, kateri si hočejo to stavbo ogledati, vabim najvljudneje, naj se potrudijo k meni, kjer mi bodo vsegdar dobro došli.

Razne reči.

* **Kako učiti vprežne vole.** Pred vsem je treba mlada uprežna vola drug drugemu privaditi. Zato je dobro, da vola, ki sta odločena za par, kak miren človek okrog vodi, pozneje se jima polagoma odene oprava ter se vprežeta pred kako lahko vozilo, n. pr. prazne gnojne sani. Vsak dan dopoludne in popoludne ju je treba nekaj dni tako okrog voditi in jima vedno več na voz nakladati. Da se privadita konopcu in klicu, naj ju človek ki ju vodi, uči temu. V največ slučajih se bodeta naučila voziti, ne da bi treba bilo biča ali pa palice. Če se pa težko učita, dobro je pred nja vprezati vožnje že vajena mirna vola ali konja. Slabše pa je sredstvo, ki mnogo rabi, da namreč vola zadej privežejo za voz, katerega vlečeta druga vola, pa sta tako prisiljena iti, ker ju voz vleče. Sploh pa z voli, uči jih že kakor koli, iz lepa več opraviš nego iz grda. Če jih preteplješ, postanejo trmasti in leni.

* **Če si je konj izvinil nogo,** rabili so poprej mrzle mokre obkladke. Izkušnja je pa poučila, da se noga mnogo prej ozdravi, če na njo devlješ gorke obkladke ali pa če mu bolno nogo postaviš v jako gorko vodo. Potem pomoči obezo v zmes, napravljeno iz enolikih delov vode in arnike in jo trdno obeži okrog otekle in boleče noge. Kadar se je obeza uže posušila, namoči jo zopet v rečeni tekočini. V malo dneh konja zopet lahko vprežeš.

* **Drevje presaditi ko je uže ozelenelo.** To delo opraviš brez škode presajenemu drevesu, ako ga z zemljo vred presadiš, tako le: Okolo drevesa, katero hočeš presaditi, naredi nekaj dni poprej 10 do 12 centimetrov širok jarek, pa tako globok, da sega tako daleč kakor korenine, ter ga napolni večkrat z vodo. Ko je zemlja dobro premočena, ni več težko drevesa iz tal s prstjo vred potegniti.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

120.

Vredba občanska in vojaška.

Ali s tem niso zavrgli vere podjarmljenega naroda, samo solnce je moral spoznavati za najvišega boga, v ostalem je ostal pri svojih domačih bogovih. Njihove podobe so odpeljali slavno v Kusko, da so tam v vlastnem templju častno mesto zavzele med nižimi bogovi peruvanskimi. Porem so prešteli nove stanovnike in jim po številu glav zemljo razdelili. Načelniki premaganega naroda so bili potrjeni v vseh svojih dostojanstvih, in ljudstvo je ostalo pri vseh svojih običajih, v kolikor niso nasprotovali temeljnim zakonom državnim. Ob enem so vpeljali v novej pokrajini vladni jezik. Prvi načelniki s svojimi rodovinami so morali iti v Kusko učit se jezika vladnega, v novo pokrajino pa so premagalci poslali učiteljev, da so učili ljudstvo novega jezika. Če je kedaj v novej pokrajini nastal upor zoper novi red, posegli so po nenavadnem pripomočku. Preselili so po več tisoč stanovnikov v drugo pokrajino, ki je uže bila privajena poslušnosti in pokornosti, a od tam so enako število preselili v izpraznjeno pokrajino, da so nemirneže krotili, učili u privajali novemu redu. Pri tem so vedno gledali na to, da so prestavljeni stanovniki prišli v tak kraj, ki se je popolnoma zlagal s starim kar se tiče podnebja, pridelkov in druzega temu takega. Tudi so tako prestavljeni naseljniki obdržali svoj stari kroj, tako da so se vedno razločevali od plemen, med katerimi so živeli. Če se je pa katera pokrajina do cela vzdignila in uprla z orožjem v roki, ukrotili so jo brzo in potem brez milosti pokončali.

Vsak vladar peruvanski je bil podjarmitelj in je osebno vodil vojske. Po dobljenej zmagi se je vračal v Kusko z bogatim plenom v slavnem sprevodu. Nosili so ga dostojanstveniki v zlatem nosilu, naproti pa mu je prišlo prebivalstvo glavnega mesta posipajoč cesto s cvetjem in zelenjem. Vladar je šel najpreje k glavnemu templju in odloživši v znak pokore odličja kra-

ljevska, stopal je golonog notri, kamor ni smel nobeden drug stopiti za njim. Potem se je zahvalil bogu solncu, ki je srečno vodil svoje sinove. Po dovršenih žrtvah se je udalo mesto razveseljevanju, vzlasti petju plesu in zažiganju ognjev.

121.

Nabožensvo in njega obredi.

Večina plemen ameriških je verovala na neko najvišje bitje. Peruvanci so temu bitju veleli virakoča ali pačakamak. Ta bog je imel samo en tempelj blizo poznejšega španjolskega mesta Lime. Ta tempelj je bil zelo star, stal je uže, ko so Inkovci v deželo prišli. Ljudstvo je rado hodilo na božjo pot v ta tempelj. Videti je, da je bilo češčenje tega najvišjega vladarja sveta tujega izvira, kajti Inkovcem je bil glavni bog edino le vidno solnce, ki svetlobo in toploto razširja po vsej zemlji, od katerega ima vse življenje svoje. S ponosom so zatrjavali Inkovci, da so potomci solnca. Solncu so postavili templje v vseh mestih, celo v vsakej vasi, in žrtvovali so mu žgalne žrtve, a ne klavnih, kakor ostala plemena ameriška. Poleg solnca so častili luno kot sestro in ženo njegovo, in tudi zvezdam so skazovali čast božjo. Tudi blisk in grom sta imela svoje templje, in to zato, ker sta strašna spremnika solnčeva, modrovali so Peruvanci. Razen teh so imeli še manjših podrejenih bogov, in so jih častili, n. pr. zemljo, vzduh, vetrove, gore in reke kot representante prirodnih sil. Po vrhu, kakor smo uže čitali, sprejemali so tudi bogove podjarmljenih plemen med svoje. Peruvanci so vedeli nekaj malega o vesoljnem potopu, in da se je sedem oseb otelo v skalnatih votlinah. Od teh je pozneje se namnožil novi rod človeški. Verovali so na neumrljivost duše in na ustajenje teles, verovali, da bodo dobri ljudje poplačani a zli pokaznovani po smrti. Dalje so verovali v zliga duha „kupaj“, pa niso upali žrtvovati mu in si ga tako nakloniti.

Najstarejši tempelj boga solnca je stal na ostrovu Titikaka, od koder so utemeljitelji peruvanske države svoj rod izvajali. Zato je bil ta tempelj v posebnej časti in sploh vse, kar je bilo poleg njega, bilo jim je sveto. Koruzo, ki je obrodila na njegovej zemlji, razpošiljali so po zrnu v javna skladišča, da so bila tako poblagoslovljena. Najslavnejši vseh templjev, dika in slava države peruvanske, pa je stal v Kusku. Darežljivost vladarjev ga je tako bogato obdarila, da so ga nazivali shramba zlata. Tempelj je bil obširen, okolo glavne zgradbe je bilo zvrstenih mnogo kapel in drugih hramov. Opasan je bil z lepim zidom. Vse te zgradbe so bile tako lepo in pravilno zvršene, da so se Španjolci na vso moč čudili, primerjali so jih najlepšim stavbam v svojej domovini. Ena reč pa je kazila zgradbe, s slamo so bile pokrite. In kaki so bili notranji prostori? Na zapadnej steni je viselo ogromno solnce od čistega zlata v podobi človeškega obraza. Od njega so izhajali premnogi žarki. Obraz tega prvega boga peruvanskega je bil posejan s smaragdi in drugimi dragimi kamni. Visel je nasproti glavnemu vhodu. Ker je bilo v templju tudi mnogo zlatih okraskov po stropu in po stenah, plavalo je vse v prečudnej svetlobi, kedar je solnce jasno sijal na nebesu. Okolo glavne zgradbe so stale kapele. Ena je bila posvečena luni. Tudi luna je bila velika in skovana od čistega srebra; prav tako vsi okraski po kapeli. Druga kapela je bila posvečena zvezdam, še druga blisku in zopet druga mavrici, ki so jo imeli naslikano s pestrimi bojami. Razen teh poslopij so stale naokolo tudi hiše za premnoge duhovnike, ki so službo božjo ovršavali. Vse posodje, vsi okraski, sploh vse kar so v roke jemali v templju in na vrtu templjevem, vse je bilo od zlata ali srebra. Na vrtu so stale poleg živih cvetic tudi ponarejene zlate, kakor tudi razne zlate živali. Kar si je obraznost ljudska mogla zmisliti dragocenega in sijajnega, vse se je tu nahajalo.

Razen glavnega templja je stalo v Kusku še mnogo manjših templjev, vele, da okolo 400. To mesto je bilo Peruvancem sveto mesto, lesem so hodili na božjo pot z vseh krajev peruvanske države. Podobnih templjev so imeli v vsakem mestu, mnogi so bili tudi krasni kakor glavni v Kusku. Pa tudi po vaseh je bilo dobiti dragoceno opravljenih templjev. Duhovnikov so imeli Peruvanci premnogo, samo pri glavnem templju v Kusku je bilo nastavljenih do 4000 duhovnikov.

Načelnik duhovenstvu peruvanskemu je bil prav za prav vladar sam, prvo mesto za njim pa je imel najviši duhovnik „villak umu“ nazivan. Navadno je bil vladarjev brat. Vladar ga je nastavil za vse žive dni, on pa je nastavljal niže duhovnike. Duhovniki pri glavnem templju v Kusku, kakor tudi najviši duhovniki po pokrajinah, bili so zgolj kraljevske krvi Inkov. Duhovniki so imeli samo to dolžnost, da so ovršavali službo božjo, toraj je bila njihova vednost omejena samo na popolno znanje vseh raznih obredov nabožensih. Mladine niso učili. Praznikov je bilo vsak mesec nekoliko, najimenitnejši je bil praznik „rajmi“.

Tri dni pred tem praznikom so imeli post, in ves ta čas niso smeli luči nažgati v hiši. Ko je napočil praznični dan, šel je kralj s svojim dvorom in spremljan od meščanov pred solnčnim vzhodom na glavni trg, kjer je čakal na prikazanje svojega boga. Kakor hitro so se pokazali prvi žarki ter pozlatili tempelj in najvišja poslopja mestna, nastalo je glasno pozdravljanje zbranega ljudstva. Drug drugemu so srečo voščili, plesne pesni so zadonele spremljane z divjim bučanjem barbarskih nastrojev godbenih. Na to je šel kralj z ljudstvom v slavnem sprevodu k glavnemu templju. Kedar so dospeli v ulice, kjer je stal tempelj, obstali so vsi in se izzuli; kajti v tempelj so smeli iti ta dan samo kralj in njegovi sorodniki. In ko so le-ti stopili na preddvorje, izzuli so se tudi ter golonogi stopali v tempelj molit.

Potem so žrtvovali živali, biline, cvetice in vonjavo koreničevje, s katerim so kadili. Ob posebnih zadevah so žrtvovali tudi človeka, lepo deklico, vendar se je to redkokedaj zgodilo, na pr. ob nastopu novega vladarja,

ob rojstvu kraljevskega dediča, ob izrednej zmagi, ali ob izrednih javnih prigodkih. Najnavadnejša žrtva na gore omenjeni praznik jim je bila lama, s čegar drobu so duhovniki vedeževali.

(Dalje nasl.)

Naši dopisi.

Dobrova 17. avgusta. (*Sklep šolskega leta*). Tukaj sklenili smo pretečeno šolsko leto dne 27. julija t. l. brez posebne preskušnje. Zjutraj ob 6. uri bila je šolska sv. maša se zahvaljeno pesmijo. Pri tem svetem opravilu prejelo je tudi 42 šolskih otrok prvo sveto obhajilo. Kaj ginljiv bil je trenotek, ko so mali povabljenčki, zbrani pred krstnim kamenom z belimi svečami v rokah ponovili na glas se svojim veroučiteljem krstno obljubo. Pred darovanjem med sveto mašo je novoobhajanem s kaj spodbudnimi in ginljivimi besedami razkladal g. celebrant zadnjo večerjo Gospodovo. Pri tem niso bile opazovati ravno redke solze veselja in ginjenosti poslušalcev. Po dokončanem cerkvenem opravilu podali so se otroci zopet za svojo šolsko zastavo v lepem sporedu iz cerkve nazaj v šolo vsakega razreda v svojo sobo.

Dasiravno bil je sklep šolskega leta brez posebne preskušnje določen, pripovedovali so vendar le otroci marsikaj zanimivega iz med šolskim letom obdelovanih predmetov. Zapeli so tudi v vsakem razredu po več mičnih pesmic, za sklep sledila je v obeh razredih veličastna cesarska pesem. Pri sklepu bili so navzoči: gospod deželni glavar, dr. Josip Poklukar, drugi udje krajnega šolskega sveta in več starišev otrok.

V obeh razredih bili so obdarovani najpridnejši otroci: v prvem razredu dobili so za darila albume: Slava Vodniku, v drugem pa 40 krasno vezanih knjižic: „Valentin Vodnik“, delce, katero je izdala družba sv. Cirila in Metoda. Obdarovanci prejeli so tudi iz rok v. č. gosp. župnika tukajšnjega še vsak po eno prav lepo podobico. Gospod deželni glavar dr. Josip Poklukar dal je 13 častnih daril v denarji za pridne šolarje in šolarice v povoljno razdelitev po previdnosti učiteljstva.

V vsakem razredu ogovoril je gospod deželni glavar ob sklepu otroke kaj spodbudno in ginljivo, priporočevaje jim povsod uzorno obnašanje, pridnost v učenji, pokorščino do starišev in pravo pobožno življenje, kazaje osobito onim neprecenljivo srečo, koja bila jim je tega dne s tem v delež, da so se prvikrat v svojem življenji se svojim Izveličarjem pri sv. obhajilu sklenili.

Da so se mogli tudi drugi prednostni učenci in učenke tukajšnje šole letos ob sklepu šolskega leta obdarovati, pripomogli so sé svojimi milimi darovi sledeči prijatelji in dobrotniki šolske mladine; darovali so: domača gospoda, Jernej Babnik, župnik in Valentin Lavtar duhovni pomočnik ter g. Josip Fr. Seunig, graščak v Bokalcih, vsak po dva (2) gld.; po 1 gl. so darovali: Jera Novak, Miha Novak iz Rozor, Anton in Helena Rotar iz Šmartina, Franica Črne iz Kozarij in Peter Selan iz Stranske vasi; dalje 1 gld, 20 kr. Marijana Košir iz Kozarij, 1 gl. 10 kr. Franjo Dolinar iz Švice, 70 kr. Neža Bizjan in Matija Peklaj iz Stranske vasi, 60 kr. Janez Novak iz Šmartina; po 50 kr. pa France Oven in Janez Remic iz Šmartina ter France Črne iz Kozarij. Vsi skupaj toraj 17 gld. 80 kr. Za ta znesek nakupilo se je: 7 albumov: Slava Vodniku, 200 prav lepih podobic in pa 40 knjižic: „Valentin Vodnik.“

Vsem imenovanim dobrotnikom in prijateljem tukajšnje šolske mladine izrekam na tem mestu presrčno in preiskreno zahvalo, ter jim kličem: Bog Vam v vsem izobilji plačaj!

V ročnih delih podučevalo se je letos na tej šoli z najboljšim uspehom, kar je očitno kazala v dan sklepa šolskega leta iz teh v II. razreda sobi prirejena razstava. Učenk bilo je vseh skupaj za ročna dela 60. Istotako obnesel se je tudi sadjarsko-kmetijski poduk kaj povoljno, kateri je štel 77 dečkov II. razreda vsakdanje šole. 35 ponavljavcev in ob času praktičnega dela od časa do časa tudi 18 odraščenih oseb moškega spola. Rant.

Iz Ljubljane — Cesarjev rojstni dan praznoval se je minulo nedeljo dne 18. avgusta po vsih pokrajinah širne države avstrijske sijajno in srčno. V Ljubljani pel je zvišeni gospod knezoškof v stolni cerkvi slovesno sv. mašo in potem zahvalno pesem v navzočosti gospoda deželnega predsednika barona Winkler-ja, deželnega glavarja, mestnega župana, deželnih in mestnih odbornikov in pa uradnikov vsih tukajšnjih c. kr. uradov. — Vojaštvo imelo je za se posebno službo Božjo v ta namen pod milim nebom.

Kmalu po maši podale so se k gospodu deželnemu predsedniku deputacije deželnega odbora, ljubljanskega mestnega zastopa, c. kr. kmetijske družbe, c. kr. realke, in veteranskega društva s prošnjami, da gospod predsednik blagovoli posredovati vošila dotičnikov na Najvišje mesto.

Prav tako prisrčno vršilo se je praznovanje cesarjevega rojstnega dneva po vsi deželi kranjski. Lahko je razumljivo, da je bilo letos praznovanje cesarjevega praznika še mnogo srčneje, kakor druga leta, vsaj je vsim avstrijskim državljanom v živem spominu še vlansko praznovanje 40letnice cesarjevega vladanja, katero se je dopolnilo z 2. dnem meseca decembra; v spominu pa je narodom avstrijskim tudi 30. dan januarja t. l. nesrečni dan je najbritkeje zadel milo očetovsko srce cesarjevo.

Ta dan združil je toliko tesneje vsa srca domoljubnih avstrijcev s krvavečim srcem cesarjevim, in zato so pri praznovanji letošnjega rojstnega dneva cesarjevega še silnejše in bolj goreče prodirale prošnje tisučero in tisučero zvestih državljanov proti nebu, da

naj nam mili Bog še mnogo mnogo let zdravega in krepkega na duhu in telesu ohrani modrega in dobrotljivega vladarja Franc Jožefa!

— **Glavni odbor kranjsko-primorskega gozdarskega** društva bode letos dne 16. in 17. septembra v Mokronogu, kamor se deležniki pripeljejo s postaje Sevnica dne 15. septembra zvečer. Dne 16. septembra ogledajo si deležniki baron Berg-ove gozde in pa zvršene zboljšave zemljišč. Dne 17. zjutraj ob 8. uri prične se zborovanje, pri katerem poročajo: a) gozdnega nadzorstva adjunkt Mihael Buberl o tem, kar je opazoval pri ogledavanji, b) gozdarski vodja H. Brettschneider o priraščaju na izsekih. c) Gozdni nadzornik W. Goll o tem, kako bi se v kranjsko-primorskih gozdih zopet vpeljal in pomnožil „rudeči tis“, ki je že skoraj zginil, d) gozdni nadzornik W. Goll, oziroma višji gozdarski svetovalec H. vit. Guttenberg, o pogozdovanji kranjsko-primorskega krasa in e) graščinski vodja Fr. Reissmüller o lovskih razmerah na Kranjskem. — Dalje sledijo društvena poročila o stanji blagajnice in pr volitve.

— **Gospod deželni c. kr. predsednik baron Winkler** vrnil se je iz Radoljice, kjer je bil nekaj časa na odpustu dne 15. avgusta zvečer nazaj v Ljubljano ter je prevzel zopet poslovanje c. kr. vlade.

— **Premovanje govedi v Bledu** v saboto 24. t. m. (t. j. na svetega Jarneja dan) obeta biti prav mnogobrojno obiskano. Zdravščini odbor je dovolil da igra od 9.—12. ure dopoludne na razstavnem prostoru blejska zdravščina godba. Ob priliki premovanja kazalo se bode kako je delati z žitočistilnem strojem, ki je lastnina blejske kmetijske podružnice, in Selska sirarska družba, ki je prva to stran Bohinja in ki leži v okrožji blejske podružnice, bode pa razstavila hleb letos izdelanega sira. Podružnica nam javi, da morejo vsi tisti, ki priženo živino uže dan poprej v Bled, jo postaviti v hlev k g. Wester-ju (po domače Danetu) v Zagorici, na čigar travniku bode tudi premovanje.

— **Dr. vitez Tonkli** sklicuje na 25. dan t. m. ½4. uri popoludne v Rifenberg volilce ajdovskega, komenskega, sežanskega oziroma tudi goriškega okraja ter bode poročal o svojem delovanji v državnem in deželnem zboru.

— **T. Pantke**, vodja c. kr. gimnazije Goriške odlikovan je povodom vpokojenja svojega z viteškim križem Franc Jožefovega reda.

— **Umrl** je v soboto popoludne vpokojeni predsednik c. kr. deželne sodnije ljubljanske Anton Gertscher v 72. letu svoje starosti ter je bil minuli ponedeljek popoludne pokopan. Pokojni bil je spreten pravdnik in zelo delaven uradnik.

— † **Dr. Maks Samec**, bivši župan Kamniški in večletni deželni poslanec za mesta Kamnik, Radoljica in Tržič, pripoznan dober pisatelj slovenski, umrl je v ponedeljek popoludne v Kamniku po dalji prsni bolezni. V deželnem zboru bil je pokojni člen gospodarskega odseka ter je kazal izrekoma v vprašanjih občinske uprave, izredno spretnost. Poročila, katera je spisal pokojnik o postopanji zoper postopače in cigane, izrekoma nahajala so splošno priznanje. Pokojni zapusti udovo in troje mladoletnih otrok. Naj v miru počiva!

†

Miha Pakič,

podpredsednik trgovinske zbornice, podpredsednik narodne čitalnice ljubljanske, odbornik ljubljanskega mesta, meščan, hišnik in trgovec, — brez pridržka lahko rečemo: najtrdnejši, vedno zanesljiv steber narodnega meščanstva v Ljubljani, mož, ki je bil osebni deležnik vsih narodnih borb na Kranjskem, enako ljubljen v narodnih krogih, kakor spoštovan v krogu političnih nasprotnikov. Miha Pakič sklenil je velkega Šmarna večer ob 10. uri na Stražiši svoje blago življenje v 62. letu starosti, ravno ob času, ko je sam in z njim mnogobrojni prijatelji njegovi dobivali nado, da pokojni okreva do dobrega po daljni mučni bolezni. Večino dneva 15. avgusta bival je pokojni v Kranji, kjer so imeli zastopniki vsih požarnih bramb v deželi svoj velki shod. Vdeležil se je pokojni slovesne službe Božje govoril z mnogimi znanci, sorodnike svoje imel je zbrane krog sebe v praznovanje rodbinskega praznika, na večer pa se je blagi brat, stric in prijatelj poslovil za vselej od zemeljskih tovarišev in prijateljev. Truplo pokojnega prepeljali so v Ljubljano v stanovanje umrlega na velkem trgu št. 20, od koder je bil to nedeljo popoludne ob 5. uri sijajen pogreb. Spremstvo umrlega rodoljuba k zadnjemu počitku bil je v tem, da so bili zastopani pri njem vsi stanovi od najodličnejših dostojanstvenikov do ubogih sirot doli — naj lepši dokaz, koliko spoštovanja in koliko ljubezni je užival prezgodaj umrli biser ljubljanskega meščanstva. Rodoljubi slovenski, izrekoma pa narodno meščanstvo ljubljansko, hranili bodo pokojnemu Miha Pakič-u vedni spomin hvaležnosti in spoštovanja, dobra dela njegova pa ga spremljajo pred prestol Božji!

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Cesar pride jutri dne 22. aegusta zjutraj z Ischel-a na Dunaj, — ostane tukaj do 27. t. m. potem pa se poda k jesenskim vojaškim vajam v Galicijo, na Češko in Ogersko.

Letošnega dvorskega lova na Štajerskem vdeležil se bodo cesar Vilhelm, kralj Saksonski in nadvojvoda Franc Ferdinand.

V levičarskem taboru imeli so minuli teden zopet mnogo posla s tem, da so si prizadevali iz besed cesarjevih napitnic v Berolinu vodo obračati na svoje kolesa. Delali so se, kakor bi zavolj politične zveze z Nemško pri nas morala v vsih večjih vprašanjih odločevati edino le nemško-liberalna stranka v Avstriji. Trdili so, da nemško-avstrijska zveza je zgodovinsko zaukazana vsled narodne enoličnosti merodajna prebivalstva. Po vsem prezirali so strankarski ti listi gledati na interes in korist avstrijske države. Vsaj ga ni skoraj vprašanja, pri katerim bi ne šli interesi naše in nemške države na dvoje, — in vender trdijo, da pri zavezi ne odločuje interes in ne volja cesarjeva, temveč zgodovina in pa sočutje nemškega naroda. — Kvasenje teh listov bilo je celo poluradnim listom predebelo, tako da so začeli obračati se zoper sicer jim drago tovaršico „N. fr. Presse“.

Kot osebno odlikovanega sedajnege finančnega ministra brzojavlja se danes z Dunaja, da je cesar imenoval dr. viteza Dunajevskega za pokroviteljevega namestnika akademije znanosti v Krakovem.

Tirolska — To nedeljo pokopali so v Insbrncku državnega poslanca barona Ignacija Giovanelli-ja, dvornega svetovalca v pokoju, moža, ki je bil enako spreten kot uradnik jurist, kakor temeljito izobražen izrekoma v klasičnih vednostih in zgodovini. Pokojni bil je dosegel starost 74 let. V državnem zboru bil je vodja konservativnih tirolskih poslancev in vedno zvest zaveznik in prijatelj slovenskim poslancem.

Poleg svoje visoke izobraženosti bil je pobožen in značajen katolik.

Dalmacija. — Časniki raznesli so pred 10 dnevi novico, da bi se bila dalmatinski c. kr. namestnik in pa dr. Klaić, vodja dalmatinskih poslancev, pri konečnem skupnem obedu hudo razprla zavolj podperanja laške stranke v deželi po vladinih organih.

V zadnji številki Pražke „Politike“ objavlja dr. Klaič, da je ta vest po vsem neistinita.

Nemška. — Minuli so dnevi sijajnih slavnosti in odpeljal se je zopet domu visoki gost, „čegar srce ima prostor, v katerem nikdar več ne odmeva veselje.“ Naši in nemški listi so polni priznanja, koliko je pripomoglo to obiskovanje v vtrjenje poroštev za ohranjenje svetovnega miru. Nemski cesar sam potuje v porenske dežele Alzasijo in Lotaringije, da se bode tam poskušalo dokazati, v koliko so se že ogrela srca tamošnjih prebivalcev za novo „nemško domovino“.

Časništvo pa je z novega pričelo razpravljati vprašanje, jeli vrne tudi ruski car obiskovanje cesarjevo in ali se to zgodi v Berolinu.

Nam se dozdeva, da se po sploh veljavnih pravilih etikete ni prav mogoče ugibati prvega vprašanja, tudi glede druzega dela vprašanja soditi je težko drugače, kakor da cesar sprejme obiskanje carovo drugod kot v Berolinu, ako ni očividnih zaprek. Po vsem, kar se čuje in čita, pa je videti vrjetno, da do sedaj čas obiskovanja še ni določen uradno.

Laška. — Dne 18. t. m. sv. Joahima dan sprejel je papež kardinala in prelate, ki so mu prišli srečo vošit k njegovemu godu. Pri razgovoru, ki je bil potem, dal je papež razdeliti spis svoje najnovejše enciklike, v kateri papež priporoča posebno češenje sv. Jožefa in pa molitev zavolj težav sedajnih časov.

Kralj in kraljevič dospela sta dan 18. na brodu „Savoia“ v Neapol. Mornarski minister spremlja kralja, ministerski predsednik Crispi in ž njim drugi dostojanstveniki, pa so se v čolnu peljali na brod „Savoia“ kralja pozdravit.

Bolgarska. V Sofiji praznovali so sijajno rojstni dan cesarjev.

Zahvala.

Povodom praznjevanja rojstnega dne Njega ces. in kr. Apostoliškega Veličanstva presvitlega cesarja, mi je visokorodni gospod c. kr. deželni predsednik, Andrej Baron Winkler, izročiti dal dve sto goldinarjev, od katerih je 100 gld. namenjenih ljubljanskem uboščekom po 25 gld., pa tukajšnji cesarice Elizabete bolnici za otroke, varovalnici malih otrok, deškemu in pod vodstvom gospé grofice Sofije Auerspergove stoječemu dekliškemu sirotišču.

Izročuje ob enem te zneske njihovemu blagemu oameiu smatram se dolžnim da potom javnosti najtoplejšo zahvalo izrekam za velikodušno stolnega našega mesta uboščekom naklonjeno darilo.

V Ljubljani 17. avgusta 1889.

Župan:

Grasselli s. r.

Žitna cena

v Ljubljani 13. julija 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 83 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld. 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.

V Kranji.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. – Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilog 44 kr.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.